ΔΗΜΟΣ ΝΙΓΡΙΤΑΣ

Πασχάλης Β. Αγγελόπουλος

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΝΙΓΡΙΤΑ ΤΟ 1866 (ΓΝΩΣΤΗ ΩΣ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ)

Η ΝΙΓΡΙΤΑ - Η ΒΙΣΑΛΤΙΑ
ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Πρακτικά Β΄ Επιστημονικού Συμποσίου
Νιγρίτα 17- 20 Οκτωβρίου 1996

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2000

Πασχάλης Β. Αγγελόπουλος

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΝΙΓΡΙΤΑ ΤΟ 1866 (ΓΝΩΣΤΗ ΩΣ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ)

Ύστερα από την πολύπλοκη συνθήκη του Τιλσίτ 7 Ιουλίου 1807, που ρύθμιζε τις σχέσεις Ρωσίας-Γαλλίας εις βάρος της Πρωσίας, τέθηκε τέρμα στις εχθροπραξίες Ρώσων και Τούρκων. Ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων επεδίωξε την καταστροφή των κλεφταρματολών του Ολύμπου Νικοτσάρα, Λαζαίων και άλλων, τους οποίους θεωρούσε ως τον κυριότερο κίνδυνο για το πασαλίκι του. Οι κλεφταρματωλοί που κινδύνευαν αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τον Όλυμπο και να καταφύγουν με τις οικογένειές τους στις Σποράδες, αφού προηγουμένως εξασφάλισαν τους άνδρες τους στη χερσόνησο της Κασσάνδρας. Στις Σποράδες, οι κλεφταρματωλοί, και ειδικότερα ο Νικοτσάρας, ο οποίος αρνήθηκε συμβιβασμό με τον Αλή Πασά, άρχισαν αμείλικτο πόλεμο στην ξηρά και τη θάλασσα εναντίον των Τούρκων.

Ο Ρώσος ναύαρχος Σενιάβιν, που δρούσε στο Αιγαίο, ανησύχησε από τη δράση του Νικότσάρα και για να τον αποτρέψει από σπασμωδικά και άσκοπα κινήματα, τον κάλεσε στην Τένεδο, όπου ναυλοχούσε ο ρωσικός στόλος. Ο Νικοτσάρας πήγε στην Τένεδο, συναντήθηκε με τον Σενιάβιν και, πιθανόν, κατέστρωσε μαζί του το παράτολμο σχέδιο να διασχίσει τις βαλκανικές χώρες και να ενωθεί με τα ρωσικά στρατεύματα στη Βλαχία. Σκοπός του σχεδίου ήταν από το ένα μέρος να ξεσηκώσει τους χριστιανούς ραγιάδες και από το άλλο να τρομοκρατήσει τους Τούρκους. Ένα άλλο γεγονός που επηρέασε τον Νικοτσάρα ήταν η άτυχη επανάσταση των Σέρβων 1804-1812. Πραγματικά, η σερβική επανάσταση ήταν το πιο σημαντικό γεγονός στις αρχές του 19ου αιώνα στα Βαλκάνια, παράδειγμα υποδουλωμένου λαού που ξεσηκώθηκε για την ελευθερία του. Πολλοί Έλληνες εθελοντές έσπευσαν στο πλευρό των Σέρβων να πολεμήσουν κατά των Τούρκων. Οι εθελοντές αυτοί ήταν κυρίως Μακεδόνες, όπως ο Γεωργάκης Ολύμπιος, ο Νικοτσάρας, ο Καρατάσος και άλλοι. Η Ελληνο-Σερβική αυτή επαναστατική συνεργασία εξόργισε τους Τούρκους, κυρίως εναντίον των Ελλήνων. Στην περιοχή των Σερρών και την περιφέρεια γενικό-

τερα του καζά των Σερρών αφοπλίζουν τους Έλληνες και ασκούν τρομοκρατία προς κάθε ελληνική κατεύθυνση. Οι ραγιάδες των Σερρών υφίστανται τα πάνδεινα, η εκδίκηση των Τούρκων *κυρίως από φόβο* είναι σκληρή. Τα παραπάνω αναφέρει ο Γάλλος Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Κλεραμπώ σε αναφορά προς τον προϊστάμενό του στο Παρίσι Ταλλεϋράνδο[1].

Ο Νικοτσάρας πιστεύει πως το σχέδιο που κουβέντιασε με τον Σενιάβιν στην Τένεδο είναι η σωστή κίνηση. Οργανώνει σώμα ενόπλων αποτελούμενο από 200 Έλληνες και 120 Τουρκαλβανούς, αποβιβάζεται στον Σταυρό Χαλκιδικής και επιλέγοντας τον συντομότερο δρόμο για τη Βλαχία[2], μπαίνει στον καζά των Σερρών από τη δυτική όχθη του Στρυμόνα οδηγούμενος από ντόπιους οδηγούς και φθάνει λίγο έξω από τη Νιγρίτα στο παραλίμνιο *της λίμνης Αχινού* χωριό Αχινός. Στο σημείο αυτό της λίμνης οι συνθήκες διάπλου της είναι ευνοϊκές και πλέον πρόσφορες για δύο λόγους· πρώτον, της μικρής απόστασης από όχθη σε όχθη και, δεύτερον, επειδή στο χωριό κατοικούσαν Έλληνες, ψαράδες κυρίως με πολλές βάρκες.

Οι κάτοικοι υποδέχτηκαν το σώμα του Νικοτσάρα φιλικά και τους πέρασαν απέναντι. Όμως, προχωρώντας οι επαναστάτες προς Ζίχνη, ο μπέης των Σερρών Ισμαήλ τους περίμενε με ισχυρή δύναμη στρατού (8.000 άνδρες). Η συμπλοκή ήταν άγρια. Οι εμπειροπόλεμοι του Νικοτσάρα δημιουργούν προβλήματα στον Ισμαήλ μπέη. Ύστερα από τριήμερη μάχη, οι Τουρκαλβανοί του Νικοτσάρα τον εγκαταλείπουν και παραδίνονται στους Τούρκους. Έτσι ο καπετάνιος μένει με τους 200 Έλληνες[3]. Αλλά και αυτοί μην έχοντας άλλη διέξοδο, έκαναν τη νύχτα μια τολμηρή έφοδο με τα γιαταγάνια στα χέρια, πέρασαν μέσα από τα πλήθη των εχθρών, υποχώρησαν ακολουθώντας τον ίδιο δρόμο και τέλος, μετά από πολλές ταλαιπωρίες πέρασαν στο Άγιο Όρος. Σώθηκαν ο αρχηγός, τα πρωτοπαλίκαρά του και 60 από τους 200 άνδρες του. Η πρώτη αυτή επαναστατική προσπάθεια του 19ου αιώνα απέτυχε θλιβερά. Το ατυχές, αλλά ηρωικό αυτό περιστατικό οι κάτοικοι της περιοχής το έκαναν τραγούδι με προσθήκη και άλλων περιστατικών και κατορθωμάτων του Νικοτσάρα.

Τι έχουν της Ζίχνης τα βουνά και στέκουν μαραμένα;
Μήνα χαλάζι τα βαρεί, μήνα βαρύς χειμώνας;
Ουδέ χαλάζι τα βαρεί, ουδέ βαρύς χειμώνας,

1. Απ. Βακαλόπουλος, «Καταπίεση και αντίσταση», *Μακεδονία - 4.000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού*, 1982, σ. 392.

2. *Ό.π.*

3. Ι. Κ. Βασδραβέλλης, *Οι Μακεδόνες εις τους υπέρ της ανεξαρτησίας αγώνες 1796-1832*, Θεσσαλονίκη 1950, σσ. 14-15.

ο Νικοτσάρας πολεμά με τρία βιλαέτια.
Με Σέρρες και με Χάνδακα, με δώδεκα ταμπούρια.
Τρεις μέρες κάνει πόλεμο, τρεις μέρες και τρεις νύχτες
χωρίς ψωμί, χωρίς νερό κλπ.[4]

Στο Άγιο Όρος παρέμειναν μερικές ημέρες να ξεκουρασθούν. Στα τέλη Ιουνίου είχε ήδη λήξει η παράτολμη αυτή επιχείρηση του Νικοτσάρα. Αρχές Ιουλίου έκανε την εμφάνισή του στο Λιτόχωρο, όπου και βρήκε τον θάνατο σε μάχη εναντίον των Τούρκων. Οι σύντροφοί του μετέφεραν τον νεκρό καπετάνιο στη Σκιάθο και τον έθαψαν.

Σε μερικά χρόνια, το 1821, το γένος των Ελλήνων σωστά προετοιμασμένο και μην αντέχοντας άλλο την τουρκική τυραννία, απεδέχθη ενθουσιωδώς την κήρυξη της μεγάλης επαναστάσεως, όπως ονομάστηκε η επανάσταση της Παλιγγενεσίας. Το 1821 δεν ήταν παρά η τελευταία μεγάλη φάση της ακατάπαυστης και δυναμικής αντίστασης των Ελλήνων κατά των Οθωμανών, ενός ανηλέητου και ακήρυκτου πολέμου, που αρχίζει από τα πρώτα κιόλας χρόνια της σκλαβιάς. Τα δεινοπαθήματα των Ελλήνων κατά την Τουρκοκρατία ήταν το βασικό αίτιο που προκάλεσε την εξέγερση και η απελπισία το κύριο ελατήριο που τους έσπρωχνε στον πόθο για την ελευθερία. Η τυραννία των Τούρκων και η απελπισία των Ελλήνων γέννησε τη μεγάλη του ξεσηκωμού απόφαση, τους όπλισε με ακλόνητη πίστη στην επιτυχία του σκοπού τους.

Εξετάζοντας τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ευρώπη τα χρόνια της ελληνικής εξέγερσης του 1821, μετά τους Ναπολεόντιους πολέμους, που κούρασαν τους Ευρωπαίους, βλέπουμε πόσο εχθρικό ήταν το κλίμα προς κάθε αναταραχή στις ισορροπίες που είχαν ρυθμίσει οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις την ίδια εποχή.

Η απόφαση των Ελλήνων για ελευθερία την εποχή της Ιερής Συμμαχίας μόνο θλιβερές σκέψεις προκαλούσε στους σκεπτόμενους. Όλα όμως αυτά για τους Έλληνες αποτελούσαν «ψιλά γράμματα» όπως θα λέγαμε σήμερα. Η Μακεδονία, προετοιμασμένη από νωρίς, συμμετέχει ολόψυχα στην επανάσταση. Το κύριο βάρος σηκώνει η Χαλκιδική, η οποία θα πληρώσει βαρύ φόρο αίματος μέχρι τον Οκτώβριο του ’21. Όμως οι επτά μήνες συνεχών μαχών απασχόλησαν το μεγαλύτερο μέρος του τουρκικού στρατού. Έτσι δίνεται η δυνατότητα στην επαναστατημένη Πελοπόννησο και Ρούμελη για την εδραίωση της επαναστάσεως.

Στις 22 Ιανουαρίου / 3 Φεβρουαρίου 1830 η διάσκεψη του Λονδίνου, ύστερα από αγγλική πρόταση, διακήρυξε την πολιτική ανεξαρτησία της

4. Π. Θ. Πέννας, «Τι έχουν της Ζίχνας τα βουνά και στέκουν μαραμένα» (ομιλία), *Σερραϊκά χρονικά* 6 (1973) 253.

Ελλάδος. Το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 όριζε *Η Ελλάς θέλει σχηματίσει εν κράτος ανεξάρτητον, και θέλει χαίρει όλα τα δίκαια πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά τα προσπεφυκότα εις εντελή ανεξαρτησίαν*. Η πανηγυρική αυτή διακήρυξη της πολιτικής ανεξαρτησίας της Ελλάδος συνιστούσε διεθνή αναγνώριση ελληνικού κράτους, άρα ίδρυσή του και έναρξη της υπάρξεώς του, από την πλευρά της διεθνούς κοινωνίας[5].

Οι Μακεδόνες μαχητές που κατά χιλιάδες βρέθηκαν στη Νότια Ελλάδα πολεμώντας, μετά την άτυχη εξέλιξη της επανάστασης στην ιδιαίτερη πατρίδα τους, διακρίθηκαν σαν μαχητές. Πολλοί κατέλαβαν αξιώματα στρατιωτικά, δικαστικά, πολιτικά και άλλα, όμως η νοσταλγία για τις εστίες που άφησαν πίσω στην αλύτρωτη ακόμα πατρίδα τους ήταν μεγάλη. Όμως δεν ήταν μόνο αυτό. Στο ελεύθερο κράτος υπήρχαν δύο κατηγορίες πολιτών, οι αυτόχθονες και οι ετερόχθονες. Οι Μακεδόνες ανήκουν στους δεύτερους. Δύο χρόνια νωρίτερα, το 1828, ο Καποδίστριας ζητούσε από τους αντιπροσώπους των Δυνάμεων, στη διάσκεψη του Πόρου, την επέκταση των ορίων τού υπό σύσταση ελληνικού κράτους από τους πρόποδες του Ολύμπου στον Θερμαϊκό Κόλπο ως τη Χειμάρα στη Β. Ήπειρο. Διαφορετικά προέβλεπε σοβαρές περιπλοκές από τον αποκλεισμό περιοχών, όπως του Ολύμπου, όπου οι πληθυσμοί είχαν αγωνισθεί νικηφόρα κατά των Τούρκων και υπογράμμιζε: *Όντες ούτοι στρατιώται, πολλοί ουδέποτε θέλουσι απελπισθή ούτε της επανακτήσεως των πατρίων αυτών εστιών, ούτε τα όρη αυτών, ούτε την τέχνην των όπλων θέλουσι παραιτήσει, εγκλειόμενοι υπό συνθήκας, εις στενά όρια έξω της γενεθλίου γης, αλλά και τα όρια θέλουσιν υπερβή και τον κατά των Τούρκων θέλουσι επαναρχίσει πόλεμον, όταν θέλουσι θεωρηθή τετελεσμένοι οι όροι της περί Ελλάδος ειρηνεύσεως*[6]. Η προειδοποίηση αυτή του Καποδίστρια δεν θα αργούσε να επαληθευθεί. Δεν είχαν ακόμα ολοκληρωθεί οι διαδικασίες για την ανεξαρτησία του μικρού ελληνικού κράτους από τον Παγασητικό έως τον Αμβρακικό Κόλπο, όταν άρχισαν οι πρώτες διεργασίες για μελλοντικές εξεγέρσεις στις ελληνικές επαρχίες της Τουρκίας.

Αγωνιστές του '21, εκπατρισμένοι στο ελληνικό κράτος από τη Μακεδονία και άλλες αλύτρωτες περιοχές, στρατιωτικοί, πολιτικοί ή και λόγιοι, που είχαν διαδραματίσει κάποιο ρόλο στον Αγώνα, αποτέλεσαν τον πυρήνα από όπου ξεκίνησαν συζητήσεις και σχέδια μυστικών εταιριών για τον ξεσηκωμό της Μακεδονίας και άλλων υπόδουλων περιοχών. Τέτοια π.χ.

5. Αλ. Δεσποτόπουλος, «Η επανάσταση κατά το 1830», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ', Αθήνα 1975, σ. 536.

6. Απ. Δασκαλάκης, *Κείμενα πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. ΙΙ, Αθήναι 1967, σσ. 786-787.

υπήρξε η «Εταιρία Φιλοορθοδόξων» η οποία καλλιέργησε την ιδέα επαναστάσεων στη Θεσσαλία, Ηπειρο και Μακεδονία. Εκπρόσωπος για τη Μακεδονία είχε ορισθεί ο Μ. Παπάς, ο οποίος όμως εξαιτίας διαφορών του με τον Τζωρτζέτο Καποδίστρια κατέδωσε το σχέδιο στον Τσάμη Καρατάσο, που με τη σειρά του το αποκάλυψε στον Όθωνα και η Εταιρία διαλύθηκε το 1840[7]. Διαλύθηκε γιατί κατά τη γνώμη της κυβερνήσεως σχεδίαζε μεταξύ άλλων αναστάτωση σε Θεσσαλία και Μακεδονία.

Την ίδια εποχή, μια άλλη μυστική εταιρία κάνει την εμφάνισή της. Την αποτελούσαν οι Μακρυγιάννης, Δάσιος, Δαμιανός, Ναούμ κ.ά. Συγκέντρωναν χρήματα και οργάνωναν σώματα για τη Μακεδονία και Θεσσαλία, έχοντας εξασφαλίσει και τη συμμετοχή του Τσάμη Καρατάσου.

Η πρώτη τους προσπάθεια απέτυχε ουσιαστικά. Προσπαθώντας ο Καρατάσος να φθάσει στη Μακεδονία αναγκάσθηκε από θαλασσοταραχή να σταματήσει στο Πήλιο απ' όπου επέστρεψε για να μετάσχει στην επανάσταση της Κρήτης. Μαζί του πολέμησαν στη Μεγαλόνησο και άλλοι Μακεδόνες με την ελπίδα πως μετά την ευόδωση του αγώνα εκεί τρεις χιλιάδες Κρήτες θα ενώνονταν με τους Μακεδόνες. Η αποτυχία όμως της επαναστάσεως στην Κρήτη ματαίωσε και τις προσπάθειες στις άλλες επαρχίες.

Μόνον ο Βελέντζας[8] κινήθηκε με πλοιάρια στο Άγιο Όρος, αλλά αναγκάσθηκε να επιστρέψει στη Θεσσαλία. Οι μοναχοί δεν ήταν διατεθειμένοι να εκτεθούν σε κίνδυνο από επιπόλαιες ενέργειες, καθώς οι Τούρκοι στο Άγιο Όρος ήταν αποφασισμένοι να πνίξουν στο αίμα κάθε επαναστατικό κίνημα. Στη Μακεδονία τα γεγονότα του 1839-1841 και ιδιαίτερα η εξέγερση της Κρήτης και οι κινήσεις Βελέντζα και Καρατάσου είχαν σαν αποτέλεσμα να στραφεί η οργή των Τούρκων εναντίον των χριστιανών.

---

7. Ο Μ. Παπάς είναι ο Εμμανουήλ Παπάς μη έχων καμία συγγενική σχέση με τον Εμμανουήλ Παπά, τον αρχηγό της Επαναστάσεως στη Μακεδονία. Η οργάνωση των φιλοορθοδόξων ήταν κυρίως οργάνωση πολιτική με διάρθρωση όπως αυτή της Φιλικής Εταιρίας. Ιω. Πετρόπουλος - Αικ. Κουμαριανού, «Προσωπική μοναρχία του Όθωνος 1838-1843 - Η "Φιλορθόδοξος Εταιρία"», *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ΄, σσ. 77-78.

8. Μακρυγιάννης, *'Απομνημονεύματα*, Αθήνα χ.χ. (εκδ. Μέλισσα), σσ. 423-424, όπου υπάρχει σημείωση του Ι. Βελέντζα: *Τον Οκτώβριο μήνα 1840 εβγήκε μια φιλοορθόδοξη εταιρία. Τότε την επιάσαμε και ήταν ολέθρια δια την πατρίδα. Παρακινήθηκα από όλους τους συνεταίρους μου να πάγω όξω. Η γνώμη των άνω συνεταίρων ήτον να κινηθούν τον Μάρτιο. Ο Τζάμης με απάτησε και μου είπε ότι έχει πολλές ετοιμασίες δια να βγούμε τον Οκτώβριο. Και στην προσδιορισμένη ημέρα εβγήκα και αυτός, έως τώρα οπου γράφω δεν τον είδα, εγώ εβγήκα με πολλά ολίγους και οι συνάδελφοί μου δεν ηθέλησαν να κινήσουν αυτόν τον μήνα, διότι ήταν αρχή του χειμώνος. Τότε εκατατρέχθηκα από τας Ελληνικάς αρχάς και Οθωμανούς. Βλέποντας όπου δεν δύναμαι να κάμω τίποτα άφησα τους ανθρώπους μου προφυλαγμένους εις Μέρος και εγώ έγινα τακτίλι ως καλόγερος και επήγα στον Βόλο, στην Λάρισα και εις χωριά της Θεσσαλονίκης και εις διάφορα χωριά εις την Γαλάτζιστα και εκεί ηύρα πολλούς κατηχημένους. Αφού ήρθα στην Αθήνα και έκατζα κρυμμένος επτά ημέρες στο σπίτι του Μακρυγιάννη, αυτός με γλύτωσεν.*

Ανεξαρτήτως, πάντως, από τα οδυνηρά επακόλουθα, γεγονός παραμένει ότι οι κινητοποιήσεις εκείνες καθόρισαν κατά κάποιο τρόπο και το ρόλο της Μακεδονίας στα ευρύτερα αλυτρωτικά σχέδια του Ελληνισμού.

Η νέα δεκαετία του 1840 χαρακτηρίζεται από πολλά κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που αντιμετώπιζε το μικρό Βασίλειο, προβλήματα που οδήγησαν στη συνταγματική αλλαγή της 3ης Σεπτεμβρίου 1843· τα προβλήματα όμως αυτά δεν σταμάτησαν τις κινητοποιήσεις για την απελευθέρωση των υποδούλων επαρχιών. Ιδιαίτερη ώθηση στις ενέργειες αυτές έδωσε η παρουσία του Ηπειρώτη Κωλέττη στην Πρωθυπουργία (Αύγουστος 1844-Σεπτέμβριος 1847). Η Μεγάλη Ιδέα ως πολιτική του Βασιλείου πήρε πλέον πιο συγκεκριμένη μορφή. Η ανάμειξη του ίδιου του πρωθυπουργού συμπαρέσυρε και τον Όθωνα στις μυστικές προσπάθειες για υποκίνηση επαναστατικών κινημάτων στις υπόδουλες επαρχίες και δημιούργησε το κατάλληλο κλίμα μέσα στο οποίο κινήθηκαν διάφορες μυστικές εθνικές εταιρίες. Όσο και αν τα αποτελέσματα αυτών των εταιριών ήταν μικρά, η κινητοποίηση αυτή μέσα και έξω από το Βασίλειο διατηρούσε σε εγρήγορση τον ελληνισμό για τη μοίρα των υπόδουλων αδελφών. Έτσι, κατά τις συζητήσεις του Συντάγματος του 1844 τέθηκε το θέμα «επίσημα πλέον» των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων. Η τύχη του έξω ελληνισμού θεωρήθηκε ως πρωταρχικό μέλημα του ελεύθερου κράτους. Στο γενικό αυτό κλίμα, η Μακεδονία παρέμεινε στην πρώτη σειρά του προγράμματος της Μεγάλης Ιδέας· η προσφορά των Μακεδόνων στον κοινό αγώνα τονίστηκε με ιδιαίτερη έμφαση.

Ο Κωλέττης τόνιζε[9]: *Αλλά το Ελληνικόν Βασίλειον δεν είναι ολόκληρος η Ελλάς. Αυτόχθων λοιπόν δεν είναι μόνον ο του Βασιλείου κάτοικος αλλά κι ο Ιωαννίτης, ο Θεσσαλονικεύς, ο Σερραίος, ο Ανδριανουπολίτης, ο Κωνσταντινουπολίτης, ο Τραπεζούντιος, ο Κρης, ο Σάμιος.*

Αλλά και ο συντηρητικός Μαυροκορδάτος έγραφε προς τον Όθωνα: *Εάν πρόκειται να πραγματοποιηθεί έστω και εν μέρει, η εις εν κράτος ένωσις της ελληνικής φυλής, τα μέρη ταύτα είναι προπάντων εκείνα όπου η ελληνική φυλή είναι πολυπληθεστέρα και τοιαύτα αναντιρρήτως εισίν η Μακεδονία, η Θεσσαλία, η Ήπειρος, η Κρήτη*[10]. Η Μεγάλη Ιδέα επηρέασε τους πάντες σε τέτοιο βαθμό που συχνά ακούγονταν αγαθά πειράγματα, όπως όταν ο Γεώργιος Γλαράκης (γνωστός από τη Φιλοορθόδοξη εταιρία) γερουσιαστής αγόρασε σπίτι στην Αθήνα, ο ξάδελφός του δικαστής Ν. Φλογαΐτης έλεγε: *Ακούς εκεί ν' αγοράσει σπίτι στην Αθήνα, όπου ύστερα από*

9. Στ. Κυριακίδης, *Ιστορία του Σύγχρονου Ελληνισμού* (στο εξής *ΙΣΕ*), τ. Ι, Αθήνα 1892, σσ. 493-501.

10. Ν. Δραγούμης, *Ιστορικαί αναμνήσεις Ι-ΙΙ*, Αθήνα 1973, σσ. 119-120.

ολίγον καιρό θα λαλήσουν κούκοι, διότι η πρωτεύουσα του Βασιλείου θα μεταφερθεί εις την Κωνσταντινούπολη[11].

Εκείνοι που ευαισθητοποιούνται ιδιαίτερα στην ιδέα της απελευθέρωσης και προσέλβεπαν προς το ελληνικό βασίλειο ήταν οι Μακεδόνες. Εντάσσονται στα ελληνικά ένοπλα σώματα περιμένοντας τη στιγμή του ξεσηκωμού. Οι νίκες του ρωσικού στρατού εναντίον των Τούρκων στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες του 1854 υπήρξαν ο σπινθήρας που άναψε επαναστατικές φωτιές στην Ήπειρο, Θεσσαλία και Μακεδονία.

Ένοπλο σώμα με τον Τσάμη Καρατάσο ως Αρχιστράτηγο της Μακεδονίας αποβιβάστηκε στη Χαλκιδική (στη Συκιά της Σιθωνίας 6/18 Απριλίου 1854). Η απόβαση αυτή αποτελούσε ένα μόνο σκέλος ενός πολεμικού σχεδίου που προέβλεπε εισβολή στη Μακεδονία και από άλλα δύο σημεία: το ένα από την περιοχή της Νοτιοδυτικής Μακεδονίας και το άλλο από την περιοχή Όσσης-Ολύμπου, όπου θα έφθανε μέσω Θεσσαλίας ισχυρό σώμα Ολυμπίων οπλαρχηγών. Το σώμα όμως αυτό έφθασε με αρκετή καθυστέρηση στην περιοχή του Ολύμπου.

Η επανάσταση του Καρατάσου είχε αρκετές επιτυχίες. Έφθασε να απειλεί τη Θεσσαλονίκη, διαπράχθηκαν όμως αρκετές καθυστερήσεις και σφάλματα τακτικής με αποτέλεσμα ένα ακόμα επαναστατικό κίνημα για τη Μακεδονία να αποτύχει. Με τη μεσολάβηση των Αγγλογάλλων συνάπτεται ανακωχή και τα τμήματα των ενόπλων επιστρέφουν στην Ελλάδα. Ο τουρκικός στρατός και άτακτοι Τούρκοι επιτίθενται εναντίον των απροστάτευτων Ελλήνων στη Δυτική Μακεδονία, Όλυμπο και κυρίως στη Χαλκιδική. Οι καταστροφές περιουσιών και οι θανατώσεις ήταν χειρότερες απ' αυτές του 1821. Γλιτώνουν όσοι εγκαίρως καταφεύγουν στο Άγιο Όρος και στην περιοχή Νιγρίτας.

Η μικρή Ελλάδα τά 'χει χαμένα και τα έχει χαμένα σε μια εποχή που στη Βαλκανική εμφανίζεται στο προσκήνιο ο βουλγαρικός εθνικισμός. Οι Έλληνες γρήγορα ξαναβρίσκουν την ψυχραιμία τους και παίρνουν δραστικά μέτρα. Ενώ πριν από τον Κριμαϊκό πόλεμο στη Μακεδονία υπήρχε Ελληνικό Προξενείο μόνο στη Θεσσαλονίκη και Προξενικό πρακτορείο στην Καβάλα και Θάσο, ιδρυθέντα το πρώτο το 1853 και το δεύτερο το 1845, ιδρύονται αμέσως λίγο μετά την καταστροφή του 1854 υποπροξενείο στις Σέρρες (1856) και στο Μοναστήρι (1859). Οι επίσημοι εκπρόσωποι της Ελλάδος ενισχύθηκαν τα μέγιστα στο έργο τους από ντόπιες παραδοσιακές δυνάμεις του ελληνισμού.

Η μέχρις εδώ αναφορά μου στην περίοδο (1800-1854) έπρεπε να γίνει, για να διευκρινιστούν τα χαρακτηριστικά της περιόδου, τα οποία λίγο αρ-

11. Σπ. Β. Μαρκεζίνης, *Πολιτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδος*, τ. Ι, σ. 208.

γότερα αποτέλεσαν αφορμή για το επαναστατικό κίνημα του Λεωνίδα Βούλγαρη το 1866. Ο Βούλγαρης, ως στρατιωτικός πρώτα και πολιτικός αργότερα, ακολούθησε διαφορετική πολιτική από αυτή που ασκήθηκε νωρίτερα. Πείσθηκε πως οι Έλληνες δεν θα μπορούσαν να υλοποιήσουν τα οράματα της Μεγάλης Ιδέας του Καποδίστρια, του Κωλέττη και του Μαυροκορδάτου χωρίς την ευρύτερη συνεργασία με τους λαούς της Βαλκανικής, Σέρβους κυρίως, Ρουμάνους και Βουλγάρους. Οι θέσεις του αυτές παρεξηγήθηκαν και διαβλήθηκαν σκόπιμα, όμως ήταν οι ίδιες θέσεις με αυτές του Ρήγα, του Νικοτσάρα και πολλών διανοουμένων συγχρόνων του.

Ο Λ. Βούλγαρης γεννήθηκε από Μακεδόνες γονείς οι οποίοι βρέθηκαν στη Νότια Ελλάδα ύστερα από την καταστροφή της Χαλκιδικής το 1821. Πρέπει να καταγόταν από τη Χαλκιδική και κυρίως τη βόρεια, Πολύγυρο-Αρναία-Ζερβοχώρια. Από μια πρόχειρη έρευνα στην περιοχή, σε πληθυσμό που δεν πρέπει να ξεπερνά τις 25.000 κατοίκους, ακούν στο όνομα Βούλγαρης-Βουλγαράκης γύρω στις 80-100 οικογένειες, επίθετο συνηθισμένο ακόμη και σήμερα. Έχασε νωρίς τη μητέρα του και ο πατέρας του παντρεύτηκε ξανά. Η μητριά τού Λεωνίδα Βούλγαρη ήταν το γένος Μαυρομιχάλη. Με τον Δημήτριο Βούλγαρη, τον πολιτικό, δεν είχε καμία συγγένεια. Φοίτησε στη σχολή των Ευελπίδων, αργότερα διατέλεσε για ένα διάστημα αρχηγός της εθνοφρουράς στην Αθήνα και λίγο αργότερα εκλέγεται βουλευτής. Περισσότερο όμως ήταν γνωστός για την επαναστατική του δράση. Στον Κριμαϊκό πόλεμο συμμετείχε στο μικρό ελληνικό σώμα που πολέμησε στο πλευρό των Ρώσων. Ο Βούλγαρης δεν απουσίασε από κανένα επαναστατικό αγώνα της περιόδου στην οποία αναφερόμαστε. Κατά τη διάρκεια της Κρητικής επαναστάσεως δημιουργεί αντιπερισπασμό στη Μακεδονία. Έτσι, όταν γενικεύθηκε η επανάσταση στην Κρήτη, ο Βούλγαρης ξεκίνησε με μια μικρή ένοπλη ομάδα 25-30 ατόμων και με οδηγό τον καπετάν Γεωργάκη τον Μαδεμοχωρινό αποβιβάσθηκε, τέλη Απριλίου 1866, στην Ορμύλια της Χαλκιδικής με σκοπό να ξεσηκώσει σε επανάσταση τη Χαλκιδική. Ως ένα σημείο τα καταφέρνει, αν κρίνουμε πόσο γρήγορα βρέθηκε στην περιοχή της Νιγρίτας και από εκεί κατευθύνεται προς τη Βλαχία, συμπαρασύροντας σε γενική εξέγερση όλους τους υπόδουλους βαλκανικούς λαούς μέχρι τη Βλαχία.

Η προσπάθεια βέβαια ήταν καταδικασμένη από τη γέννησή της. Η Ελληνική κυβέρνηση τον αποκήρυξε επίσημα και ειδοποίησε τους Τούρκους σε μια προσπάθεια να αποσείσει τυχόν δική της εμπλοκή. Πραγματικά οι Τούρκοι γρήγορα εντόπισαν το σώμα του Βούλγαρη στη Νιγρίτα, οι κάτοικοι της οποίας συμμετείχαν στην επανάστασή του. Οι Νιγριτινοί δεν άκουσαν τις παραινέσεις του υποπροξένου στις Σέρρες να μην ακολουθήσουν τον Βούλγαρη. Σε αναφορά του ο Έλληνας υποπρόξενος προς το

Υπουργείο των Εξωτερικών στις 15 Ιουνίου 1866 γράφει[12]:

Εν Σέρραις 15 Ιουνίου 1866 *αριθμ. Π. 157*
προς το επί των Εξωτερικών σχέσεων Σ. Υπουργείον

Το Σ. Υπουργείον γινώσκει τους από τινος καιρού παρά της οθωμανικής κυβερνήσεως ενεργουμένους εξοπλισμούς. Συνεπεία τούτων εκλήθησαν εις τα όπλα κατά τας επαρχίας Σερρών, Δράμας και Γιμουλζίνας δύο ήμισυ χιλιάδες εφέδρων, μεταξύ των οποίων υπάρχουσι και ολίγοστοι νεοσύλλεκτοι. Το πλείστον μέρος τούτων απεστάλη ήδη εις Θεσσαλονίκη, περιμένονται εισέτι οι της Γιμουλζίνας οίτινες εισί προετοιμασμένοι να σταθμεύσουσιν εν Θεσσαλονίκη. Εις Μαδεμοχώρια της Θεσσαλονίκης απεστάλησαν εξακόσιοι άτακτοι στρατιώτες προς φύλαξιν του μέρους εκείνου. Τα μέτρα ταύτα προκάλεσεν εν μέρει το σπουδαίον της εν Ευρώπη πολιτικής καταστάσεως, εν μέρει δε το απερίσκεπτον κίνημα του Λεωνίδα Βούλγαρη. Το παράτολμον τούτο κίνημα εγένετο παραίτιον να καταστήσει μεν την Πύλην ύποπτον απέναντι ημών παρακινήσαν αυτήν εις τα ληφθέντα στρατιωτικά μέτρα προς φύλαξιν των ομόρων τη Ελλάδι επαρχιών της, να παθωσιν δε και τινές αθώοι Χριστιανοί κάτοικοι της Νιγρίτης ως δήθεν συνεννοημένοι μετά των οπαδών του αι οθωμανικαί αρχαί μεταχειρίσθησαν ολίγιστους Οθωμανούς πλείστους δε Χριστιανούς εκ διαφόρων χωρίων οπλίσασα αυτούς προς τον σκοπόν τούτον. Αγνοώ δε αν πρέπει τις να επιχαίρει ή να λυπηθή διά το καινοφανές τούτο μέτρον των Οθωμανικών αρχών, καθόσον δεν γνωρίζει κατά πόσον οι Χριστιανοί ούτοι ήθελον φανεί ειλικρινείς προς τον σκοπόν της εντολής των εις παρομοίαν σπουδαιοτέραν περίστασιν. Μεταξύ των προεκταθεισών συνεπειών του κινήματος του Λεωνίδα Βούλγαρη υπάρχει η ακόλουθος: Οι Οθωμανοί εσχημάτισαν την ακλόνητον ιδέαν, ότι άπαντες οι Χριστιανοί των επαρχιών είναι συνεννοημένοι μετά τους εν Ελλάδι προς επανάστασιν, ότι υπάρχουσι πολλά πολεμοφόδια αποταμιευμένα εν ταις διαφοραις επαρχίαις και ότι εισί διορισμένοι και οι διάφοροι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί μεταξύ των ραγιάδων Χριστιανών. Το κίνημα δε του Βούλγαρη εθεώρησαν ως πρόδρομον άλλου σπουδαιοτέρου, και υπό τοσούτον φόβον κατελήφθησαν εκ του γελοίου τούτου πραξικοπήματος, ώστε μέχρι προχθές εκοιμώντο εν τη αυτή οικία τρεις και τέσσαρες οικογένειαι και εφύλαττον σκοποί εις τας διαφόρους οθωμανικάς συνοικίας, πράγμα όλως ασυνήθιστον, τους φόβους των δε τούτους οι Οθωμανοί δεν συστέλλονται να εκφράζουσιν εις διαφόρους των προκρίτων Χριστιανών. Ο αυτός φόβος δε κατέλαβε και τους εις Δράμα και αλλαχόθεν Οθωμανούς, ως με επληροφό-

12. *Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών* (στο εξής Α.Υ.Ε.), αριθ. Π 157/15.6.1866.

ρησαν διάφοροι πολίται Χριστιανοί εκείθεν ελθόντες.

Έχω την τιμήν να διατελώ μετά βαθυτάτου σεβασμού

Ευπειθέστατος

Γ. Α. Λαγκαδάς

Η αναφορά του υποπροξένου των Σερρών όσο και αν προσπαθεί να μειώσει τη σημασία του πραξικοπήματος του Βούλγαρη, όπως το αποκαλεί, στην πραγματικότητα (όπως συνάγεται από την προξενική αναφορά) τρομοκράτησε τους Οθωμανούς τα μέγιστα. Κηρύσσουν επιστράτευση, αποστέλλουν στρατό προς φύλαξη των ομόρων ελληνικών επαρχιών, συλλαμβάνουν Χριστιανούς στη Νιγρίτα με την κατηγορία ότι ήταν συννενοημένοι με τους επαναστάτες[13], βλέπουν πιθανή εισβολή Ελλήνων και ότι το κίνημα του Βούλγαρη είναι ο προπομπός. Οι τρομοκρατημένοι Οθωμανοί τα βράδυα κοιμούνται ομαδικώς σε σπίτια με φρουρούς.

Η Νιγρίτα, από πολύ νωρίς, ήταν μια εύρωστη οικονομικά κωμόπολη, κεφαλοχώρι, με κατοίκους αποκλειστικά Έλληνες. Αριθμούσε γύρω στις 4.000 κατοίκους με ποικιλία επαγγελμάτων, αγρότες, επαγγελματίες, βιοτέχνες, επιχειρήσεις επεξεργασίας καπνού και βαμβακιού, υφαντουργεία και νηματουργεία. Τα προϊόντα της έφθαναν κυρίως στην αγορά της Βιέννης. Οι μοναδικοί Τούρκοι που υπήρχαν ήταν μερικοί τζανταρμάδες· μόνιμοι κάτοικοι Οθωμανοί δεν υπήρχαν, γι' αυτόν τον λόγο δεν υπήρχε τέμενος, ούτε μουφτής ούτε και τιμαριούχος. Η διοίκηση ασκούνταν από δημογέροντες[14], οι οποίοι εκλέγονταν κάθε χρόνο στις 23 Απριλίου ημέρα του Αγ. Γεωργίου στον νάρθηκα της εκκλησίας διά βοής. Οι υπάρχοντες δημόσιοι υπάλληλοι ήταν ο Μουδίρης, ο φοροεισπράκτορας,υπάλληλος της Δημογεροντίας, αμφότεροι κάτοικοι Νιγρίτας και Έλληνες. Οι αγρότες καλλιεργούσαν δικά τους χωράφια που τους ανήκαν, και μολονότι τους ανήκαν ήταν φόρου υποτελείς στον Σουλτάνο (και όφειλαν να καταβάλουν μόνο τον φόρο της δεκάτης που ήταν 10% επί των παραγομένων αγροτικών προϊόντων)[15,16]. Οι επαγγελματίες και βιοτέχνες, πλήρωναν δύο είδη φόρων, το *πατέντ*, που ήταν φόρος εφάπαξ και αντιστοιχούσε στο σημε-

13. Σε αναφορά του μητροπολίτη Σερρών προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο μαθαίνουμε ότι οι Τούρκοι συνέλαβαν και φυλάκισαν, εξαιτίας του κινήματος Βούλγαρη, πολλούς ιερείς της επαρχίας Σερρών (τμήμα Νιγρίτας). Την πληροφορία αυτή μου την έδωσε ο Ιωάννης Μπάκας μετά από έρευνά του στο Αρχείο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τον οποίο και ευχαριστώ.

14. Γ. Ν. Κ. Μοσχοβάκης, *Το εν Ελλάδι Δημόσιο δίκαιο επί Τουρκοκρατίας*, Αθήνα 1882, σσ. 83-87.

15. Δ. Κ. Τσοποτού, *Γη και Γεωργοί κατά την Τουρκοκρατία*, Βόλος 1912, σ. 99.

16. Η οικονομική ευρωστία της κοινότητας Νιγρίτας καταδεικνύεται από το επισυναπτόμενο χρεώγραφο με το οποίο η Κοινότητα Νιγρίτας έλαβε δάνειο 1650 λίρες προς αποπεράτωση του παρθεναγωγείου το 1879.

ρινό τέλος ιδρύσεως επιχειρήσεως και το *Τεμετού βεργκιούμ*, δηλαδή τον φόρο εισοδήματος και αντιστοιχούσε από 10-25% επί των ετησίων κερδών της επιχειρήσεως.

Η παιδεία και αυτή πρέπει να ήταν σε υψηλό επίπεδο, αν κρίνουμε από την προμήθεια βιβλίων για τους μαθητές της Νιγρίτας από τη Βιέννη (το 1813)[17].

Τελικά ο Βούλγαρης συλλαμβάνεται και οδηγείται με τους άνδρες του αιχμάλωτος στην Κωνσταντινούπολη, και χάρη στη δραστήρια παρέμβαση του πρέσβη της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη Ιγνάτιεφ απελευθερώθηκε. Η παρέμβαση του Ιγνάτιεφ διεστράφη σκοπίμως από την Κυβέρνηση τότε για να κατηγορηθεί ο Λεωνίδας Βούλγαρης ως υποκινούμενος υπό των Ρώσων. Ο Βούλγαρης αργότερα το 1878, στο βιβλίο που εξέδωσε στην Αθήνα με τον τίτλο *Αποκαλυφθήτω Αλήθεια*, έδινε απάντηση σε όσα του καταμαρτύρησαν. Ο πλήρης τίτλος του βιβλίου είναι: *Αποκαλυφθήτω Αλήθεια - απάντηση Λεωνίδα Βούλγαρη προς τον κύριον Θεόδωρον Δηλιγιάννην υπουργόν επί των εξωτερικών της Ελλάδος δια τα εν τω Ελληνικώ Κοινοβουλίω λεχθέντα την 4η Οκτωβρίου 1878, Αθήνησι Μηνί Οκτωβρίω 1878*. Στη σελίδα 38 ο Βούλγαρης γράφει:

Το πως εκκινήσας ως είρηται, η απόφασίς μου εγένετο γνωστή τη Κυβερνήσει παρά δύο ανδρών μου μεταμεληθέντων να με ακολουθήσωσι. Ο τότε των Εξωτερικών υπουργός υπέρμαχος θιασώτης της Αγγλικής σχολής Σπυρίδων Βαλαωρίτης, ουδέ να ξετάση θέλων και τηλεγραφεί πάραυτα εις Κωνσταντινούπολιν, ταυτοχρόνως ελήφθησαν άπαντα τα δραστήρια κατ' εμού μέτρα συντελέσαντα και εις την αιχμαλωσίαν μου. Εξετασθέν, απεστάλη είναι αληθώτατον, διότι και μέχρι του νυν ευρίσκεται εις χείρας του κ. Τρικούπη, του ιδίου ομολογήσαντος μοι τούτο. Ιδού αισθήματα αυτουργών. Ιδού πατριωτικός χαρακτήρ! Μετενεχθείς αιχμάλωτος και όλων των οπαδών μου εις Κωνσταντινούπολιν, μετά πολλών προσπαθειών του αυτόθι πρεσβευτού της Ρωσίας Στρατηγού Ιγνάτιεφ, ούτινος πρώτην ήτο τότε φοράν έσχον γνωριμία, αι προς ον οφείλω αληθώς χάριτας και άπειρον ευγνωμοσύνην, διεσώθην της αιχμαλωσίας.

Δεν εννοώ να εξυμνήσω τας αρετάς του ευγενούς Ρώσου στρατηγού, αλλά να ομολογήσω αλήθειαν ου κρυπτομένην, διό ούτος φιλαυτίας κινού-

17. Αθανάσιος Καραθανάσης, *Θεσσαλονίκεια και Μακεδονικά*, τ. Ι, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 54.

Σημ: Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τον διακεκριμένο καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και φίλο κ. Αθανάσιο Καραθανάση, που είχε την καλοσύνη να θέσει στη διάθεσή μου τον πίνακα μαθητών της τρίτης κλάσεως του Ελληνικού σχολείου Νιγρίτης (Νεγρύτα) του 1813.

Επίσης να ευχαριστήσω τον συμπατριώτη μου και επιστημονικό συνεργάτη της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. Ιωάννη Μπάκα για την καλοσύνη που είχε να θέσει στη διάθεσή μου τα έγγραφα 1 και 3 προς μελέτη.

μενος ου μόνον εμέ ηλευθέρωσεν, αλλά τη επιμόνω δεήσει μου απηλλάγησαν συν εμού άπαντες οι οπαδοί μου, και εκείνοι ακόμη εν τη ηρωική μάχη του Βαφέ αιχμαλωτισθέντες, κατά την αιχμαλωσίαν μου πολλά προσελθόντων εν φυλακαίς πρόσωπα και ο επ' αδελφή γαμβρός του Σουλτάνου Μαχμούτ Πασάς.

Μετά την απελευθέρωσή του επανήλθε στην Αθήνα. Η πίστη του Λ. Βούλγαρη στη Βαλκανική ιδέα δεν τον εγκατέλειψε ακόμα και όταν στην περίοδο 1870-1875 το αντισλαβικό κίνημα στην Ελλάδα είχε κορυφωθεί. Γι' αυτή του τη στάση κατηγορήθηκε ως όργανο σλαβικών συμφερόντων. Όμως από μελέτη αρχειακών πηγών αναδύεται μια φυσιογνωμία έντονα πατριωτική, που το μόνο της τρωτό ήταν η υπέρμετρη ρομαντική, ίσως, προσήλωση στη Βαλκανική ιδέα και στις ένοπλες εξεγέρσεις ως μοναδικών μέσων για την πραγματοποίηση των πόθων του ελληνισμού. Ο Λ. Βούλγαρης συμμετέχει στην επανάσταση του Πηλίου με ένοπλο σώμα, ετοίμασε σώμα ενόπλων 800 ανδρών και παίρνει μέρος στην επανάσταση του Ολύμπου το 1878, λίγο αργότερα οργανώνει νέο σώμα με το οποίο θα ξεσήκωνε την ανατολική Μακεδονία και τη Ροδόπη, άγνωστο γιατί δεν πραγματοποίησε αυτή την προσπάθειά του.

Οι Νιγριτινοί θα πρέπει να είναι περήφανοι για τη γενιά τους και πιστεύω πως είναι. Τα οράματα του Ρήγα, του Νικοτσάρα και του Βούλγαρη πραγματοποιήθηκαν. Οι ετερόχθονες και αυτόχθονες αλλά κυρίως οι αλύτρωτοι Έλληνες έκαναν το καθήκον τους. Η εποποιία του Μακεδονικού Αγώνα 1871-1908 και οι Βαλκανικοί πόλεμοι 1912-1913 διπλασίασαν την Ελλάδα. Όμως τμήμα, το 1/6 περίπου της ιστορικής Άνω Μακεδονίας, έμεινε αλύτρωτο και βρέθηκε εγκλωβισμένο με συμφωνίες και συνθήκες στα όμορα σλαβικά κράτη. Οι Έλληνες κάτοικοί του υπέστησαν τρομοκρατικό εκσλαβισμό, χειρότερο ακόμα και αυτού του οθωμανικού εξισλαμισμού.

Αριθ. 127

Ὁ Κύριος Γεώργιος [illegible] ἐκ τὸ
Μουκαδὲμ χρέος τοῦ Χατζῆ Ἀποστόλου Χατζῆ Χάφου
συνιστάμενον ἀπὸ χιλίας ἑξακοσίας πεντήκοντα λίρας Τουρκίας
καὶ πληρωνόμενον ἄνευ τόκου εἰς τέσσαρας δόσεις ἐν τρία
ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ 22 Φεβρουαρίου 1879 καὶ λήγοντα τὴν
22 Φεβρουαρίου 1882 ἐπλήρωσε τὴν [illegible]
δόσιν (ἢ ταξίτι) ἐκ λιρῶν Τουρκίας [illegible]
καὶ εἰς ἔνδειξιν.

Ἐν Νιγρίτῃ τῇ [illegible] 1881.

Ὁ Ταμίας
[illegible]

Έγγρ. 1: Χρεώγραφον Κοινότητος Νιγρίτης προς τον Χατζή Αποστόλου Χατζή Χάφον για ποσόν 1650 λιρών και τρόπο εξωφλήσεώς του το έτος 1881.

[illegible]

Χωρίον [illegible]

Νυμφίος [illegible]

Γάμος [illegible]

Νύμφη [illegible]

Γάμος [illegible]

Ἱερεὺς [illegible]

Ἐν [illegible] 1851

Έγγρ. 2: Ο ιερέας της άδειας γάμου είναι ο παπα-Γεώργιος Σακελλάριος, ταμίας, της Κοινότητας (Δημογεροντίας) Νιγρίτας.

Έγγρ. 3: Φορολογική απόδειξη εξόφλησης φόρου.